

ФОНД ЗА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД

Фондът за справедлив преход е финансов инструмент в рамките на политиката на сближаване. Той има за цел да предоставя подкрепа на териториите, изправени пред сериозни социално-икономически предизвикателства, произтичащи от прехода към неутралност по отношение на климата. Фондът за справедлив преход ще улесни прилагането на Европейския зелен пакт, чиято цел е до 2050 г. да направи ЕС неутрален по отношение на климата.

ПРАВНА ОСНОВА

Член 175 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

Регламент (ЕС) 2021/1056 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г. за създаване на Фонда за справедлив преход

КОНТЕКСТ

Фондът за справедлив преход е един от ключовите инструменти на Европейския съюз за подкрепа на регионите в прехода към неутралност по отношение на климата до 2050 г.

На 11 декември 2019 г. Европейската комисия прие [съобщение относно Европейския зелен пакт](#), в което се представя пътна карта за нова политика за растеж за ЕС. Като част от Европейския зелен пакт и с цел постигане на целта на ЕС за неутралност по отношение на климата по ефективен и справедлив начин Европейската комисия предложи да бъде създаден механизъм за справедлив преход, включително Фонд за справедлив преход. Тя заяви, че механизъмът за справедлив преход следва да се съсредоточи върху регионите и секторите, които са най-силно засегнати от прехода поради зависимостта си от изкопаеми горива, включително въглища, торф и битуминозни шисти, както и от промишлени процеси с висок интензитет на емисии на парникови газове.

Механизъмът се състои от три стълба:

- Фонда за справедлив преход;
- специална схема в рамките на програмата InvestEU;
- механизъм за отпускане на заеми в публичния сектор, предоставен от Европейската инвестиционна банка за мобилизиране на допълнителни инвестиции в съответните региони.

Фондът за справедлив преход предоставя предимно безвъзмездни средства. Специалната схема за преход в рамките на InvestEU привлича частни инвестиции. Дейностите на Европейската инвестиционна банка следва да привличат публично финансиране.

Предоставената от Фонда за справедлив преход подкрепа е съсредоточена върху икономическата диверсификация на най-силно засегнатите от климатичния преход територии, както и върху преквалификацията и активното включване на техните работници и търсещи работа лица. Критериите за допустимост на инвестициите по другите два стълба на механизма за справедлив преход имат по-широк обхват, за да се предостави подкрепа и на свързани с енергийния преход дейности.

ЦЕЛИ

Фондът за справедлив преход е ключов инструмент за подкрепа на териториите, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата, както и за предотвратяване на увеличаването на регионалните различия. Неговите основни цели са да се облекчи въздействието на прехода чрез финансиране на диверсификацията и модернизацията на местната икономика и чрез смекчаване на отрицателните последици за заетостта. За да постигне своите цели, Фондът за справедлив преход подкрепя инвестиции в области като цифровата свързаност, технологиите за чиста енергия, намаляването на емисиите, възстановяването на промишлени обекти, преквалификацията на работниците и техническата помощ.

Фондът за справедлив преход се изпълнява съгласно правилата за споделено управление, което означава тясно сътрудничество с националните, регионалните и местните органи. За да получат достъп до подкрепа по Фонда за справедлив преход, държавите членки трябва да представят териториални планове за справедлив преход. В тези планове се очертават конкретните области на намеса въз основа на икономическото и социалното въздействие на прехода. По-специално, тези планове трябва да отчитат очакваната загуба на работни места и преобразуването на производствените процеси на промишлените съоръжения с най-висок интензитет на емисиите на парникови газове.

БЮДЖЕТ И ФИНАНСОВИ ПРАВИЛА

С Фонда за справедлив преход се предоставя подкрепа на всички държави членки. Критериите за разпределение се основават на промишлените емисии в регионите с висок въглероден интензитет, заетостта в промишлеността и в добива на каменни и лигнитни въглища, производството на торф и битуминозни шисти, както и равнището на икономическо развитие. На държавите членки, които все още не са се ангажирали с изпълнението на целта за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г., ще бъдат отпуснати само 50% от планираните за тях средства. Равнището на съфинансиране на ЕС на проекти се определя в зависимост от категорията региони, в която се намират тези проекти. За по-слабо

развитите региони то се определя на не повече от 85%, за регионите в преход – 70%, а за по-силно развитите региони – 50%.

Фондът за справедлив преход разполага с общ бюджет от 17,5 милиарда евро за периода 2021 – 2027 г. 7,5 милиарда евро са финансирани по линия на многогодишната финансова рамка, а допълнителни 10 милиарда евро са финансирани по линия на Next Generation EU.

Държавите членки могат да допълнят разпределените за тях средства по Фонда за справедлив преход с ресурсите, отпуснати по линия на Европейския фонд за регионално развитие и Европейския социален фонд плюс.

РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

По време на преговорите по предложението за Фонда за справедлив преход Европейският парламент беше особено загрижен относно социално-икономическото въздействие на прехода към неутрална по отношение на климата икономика. ЕП предложи мерки, които ще помогнат процесът да се осъществи без по-нататъшно нарастване на различията между регионите и без никой да бъде изоставен.

Европейският парламент предложи да се разшири обхватът на дейностите, които могат да бъдат финансирани по линия на Фонда за справедлив преход, с цел да бъдат включени дейностите на микропредприятията, университетите и публичните научноизследователски институции, както и цифровите иновации и дейностите в областта на образованието и социалното приобщаване. Това би дало възможност на регионите, хората, предприятията и други заинтересовани страни ефективно да се справят със социалните, свързаните със заетостта, икономическите и екологичните последици от прехода към неутрална по отношение на климата икономика. Освен това Европейският парламент предложи редица изключения за някои икономически дейности, като подчерта значението на социалния аспект на фонда.

През 2020 г. Европейският парламент предложи за Фонда за справедлив преход да бъде отпуснат значително по-голям бюджет. Това позволи прехвърлянето на средства от Европейския фонд за регионално развитие и Европейския социален фонд плюс да се извършва на доброволна основа. Европейският парламент препоръча също така да се добави „Зелен механизъм за възнаграждение“, който да предоставя допълнително финансиране на държавите членки, които успяват да намалят емисиите си на парникови газове по-бързо от очакваното.

Окончателният текст на регламента за създаване на Фонда за справедлив преход беше официално приет от Парламента на 18 май и от Съвета при гласуване на 7 юни 2021 г. Окончателният акт беше подписан на 24 юни и публикуван в [Официален вестник](#) на 30 юни 2021 г.

Frédéric Gouardères
03/2024

